

BAKÎ'NİN DİLİNDEN KANÛNÎ'NİN SON SEFERİ: FEZÂİL-İ CİHÂD'DA YER ALAN SİGETVÂR-NÂME

Mücahit KAÇAR¹

Özet

Kanunî Sultan Süleymân'ın Sigetvar seferi, hem sultanın son seferi olması hem de bu sefer esnasında ölmesi bakımından Osmanlı tarihi için önemlidir. Sigetvâr kalesinin fethi, Sigetvâr-nâme denilen müstakil eserlere konu edilmiştir. Bunların en meşhurları, Feridun Ahmed Bey'in Nüzhet-i Esrâr-ı Ahyâr der-Ahbâr-ı Sefer-i Sigetvâr'ı; Âgehî'nin Fetih-nâme-i Kal'a-i Sigetvâr'ı; Merâhî'nin Fetih-nâme-i Sigetvâr'ı ve Gelibolulu Mustafâ Âlî'nin Heft-Meclis'idir. Ayrıca müellifi bilinmeyen Heft Dâstân isimli bir Sigetvar-nâme daha bulunmaktadır. Bu müstakil eserler dışında Osmanlı tarihiyle alakalı metinlerde de Sigetvâr kalesinin fethine dâir bilgiler bulunabilmektedir. Bu çalışmada, Kanûnî devrinin büyük şâiri olan Bâkî'nin Fezâil-i Cihâd isimli tercüme eserinin başında Sigetvâr kalesinin fethiyle ilgili bölümü araştırmacıların dikkatine sunulacaktır. Bâkî gibi büyük bir şâirin süslü nesrin güzel bir örneği olarak kaleme aldığı bu metin, tespitlerimize göre Sigetvâr kalesinin fethinden sonra kaleme alınan ilk Sigetvâr-nâme olma özelliğine de sahiptir. Bu çalışmada Fezâil-i Cihâd'da bulunan bu bölümün çeviriyazı metniyle birlikte günümüz Türkçesiyle sadeleştirilmesi ve diğer Sigetvâr-nâmelerle karşılaştırılmasından oluşan muhteva analizi sunulacaktır.

Anahtar Kavramlar: Bâkî, Sigetvar, Sigetvar-nâme, Fezâil-i Cihâd.

A TEXT ABOUT SULEIMAN THE MAGNIFICENT'S LAST CONQUEST WRITTEN BY BAKÎ

Abstract

The last battle of the Suleiman The Magnificent, one of greatest Ottoman sultan, was the conquest of the castle Szigetvar. After the conquest of Szigetvar castle, the books about the conquest of Szigetvar castle were written. There are a few texts in Classical Otoman Literature about this event. The most famous of these works are Feridun Ahmed Bey's Nüzhet-i Esrâr-ı Ahyâr der-Ahbâr-ı Sefer-i Sigetvâr'ı, Âgehî's Fetih-nâme-i Kal'a-i Sigetvâr'ı, Merâhî's Fetih-nâme-i Sigetvâr and Mustafâ Âlî's Heft-Meclis. One of these texts is Fezail-i Cihad which describes the concept of jihad in Islam is important book written by Bakî. At the beginning chapters of this book, Bâkî praises the emperor and his grand vizier. This section describes the conquest of Szigetvar castle by Suleiman the Magnificent. According to current knowledge, this text can be the first book written about the conquest of Szigetvar castle. In this study, after a shortly description of the Works about the conquest of Szigetvar castle, the content of Bâkî's text compared with other works. In the last chapter, The new letter form and simplified form of the text will be submitted to the attention of researchers.

Keywords: Yörüks, Bâkî, Sigetvar, Sigetvar-nâme, Fezâil-i Cihâd.

¹ Doç. Dr., Amasya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, mukac80@gmail.com.

GİRİŞ

Kanunî Sultan Süleymân'ın son seferi olarak anılan Sigetvar seferi ve bu seferde yaşanan önemli olaylar Türk edebiyatında Sigetvâr-nâmeler olarak bilinen müstakil bir türün ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Kanunî'nin Sigetvar kalesi kuşatması sürerken ölmesi, Sadrazam Sokullu Mehmet Paşa'nın bu olayı ordudan 48 gün boyunca saklayabilmesi ve kalenin fethinden sonra orduyu sağ salim getirip Sultan II. Selim'e teslim etmesi Sigetvar-nâmelerde ayrıntılı bir şekilde kaleme alınmış, Feridun Ahmed Bey'in Nüzhet-i Esrâr-ı Ahyâr der-Ahbâr-ı Sefer-i Sigetvâr'ında ise bu seferde yaşanan önemli olaylar 19 minyatürle resmedilmiştir.

Müstakil Sigetvar-nâmelerin bilinenleri şunlardır:

- Feridun Ahmed Bey; *Nüzhet-i Esrâr-ı Ahyâr der-Ahbâr-ı Sefer-i Sigetvâr*(Arslantürk- Börekçi 2012)
- Âgehî; *Fetih-nâme-i Kal'a-i Sigetvâr* (Özcan-KNaç 2012; Naç 2013)
- Merâhî; *Fetih-nâme-i Sigetvâr* (Arslantürk- Kaçar 2012)
- Gelibolu'lu Mustafâ Âlî; *Heft-Meclis* (Eravcı 2010)
- Müellifi bilinmeyen *Heft Dâstân* (Kararmaz 1996)

Bu çalışmada müstakil Sigetvar-nâmeler içinde yer almayan fakat Bâkî gibi önemli bir şâirin kaleminden çıkan ve süslü nesir türünün en güzel örneklerinden biri olup Kanûnî'nin Sigetvar seferini anlatan bir metin araştırmacıların dikkatine sunulacaktır. Çalışmamızda metnimizin muhteva analizi kısmında yeri geldiğinde bu müstakil Sigetvar-nâmelerden de alıntılar yapılmıştır. Bu eserlerle ilgili çalışmalarda hem eserlerin kendileri hem de diğer Sigetvar-nâmeler hakkında ayrıntılı bilgiler sunulduğu için çalışmamızda bu eserlerin tanıtımlarına dâir ayrı bir bölüm açılmamış yalnız yeri geldiğinde konuyla alakalı olarak bu eserleri tanıtıcı bilgiler sunulmuştur.

Kanûnî devrinin ve Türk Edebiyatının büyük şâiri Bâkî, sadece şâirliği ile değil mensur yazılarıyla da övgüyü hak eden önemli bir Osmanlı münevveridir. Kendisinin *Fezâil-i Cihâd* isimli tercümesi, onun Arapça'ya olan hâkimiyetini ve düz yazıdaki ustalığını göstermektedir. Bâkî, tercümesini H. 22 Rebûlevvel 975/ M. 26 Eylül 1567'de tamamlamış ve bunu eserinin son bölümünde belirtmiştir. Bu da H. 21 Safer 974/ M. 7 Eylül 1566'da vefat eden Kanûnî'nin ölümünden yaklaşık bir sene sonra bu eserin kaleme alındığını göstermektedir. Müstakil Sigetvar-nâmelerden iki tanesinin yazılış tarihleri bellidir. Bunlardan Feridun Ahmed Bey'in *Nüzhet-i Esrâr'ı* H. 13 Receb 976 / M.1 Ocak 1569 tarihinde kaleme alınmışken, Gelibolu'lu Mustafâ Âlî'nin *Heft-Meclis'i* ise H. 980 / M. 1573 yılında yazılmıştır. Bâkî'nin metni bu iki eserden de önce kaleme alınmıştır. Diğer Sigetvar-nâmelerin telif tarihi bilinmediği için Bâkî'nin metninin telif tarihi bilinen ilk Sigetvar-nâme olduğunu söyleyebiliriz.

Çalışmamızda Fezâil-i Cihâd'da bulunan bu bölümün çeviri yazı metniyle birlikte günümüz Türkçesiyle sadeleştirilmiş şekli aşağıda ayrıca verilecektir. Fakat öncesinde bu bölümün muhtevasının müstakil Sigetvâr-nâmelerle ve bu konuda yayımlanmış bilimsel çalışmalarla karşılaştırılmasından oluşan muhteva analizi sunulacaktır.

1. Fezâil-i Cihâd

Fezâil-i Cihâd, tercüme bir eserdir. Bâkî, Ahmed b. İbrâhîm (ö. H. 814/M.1412) tarafından kaleme alınan Meşâri'u'l-Eşvâk ile Mesâri'u'l-Uşşâk isimli Arapça eseri Fezâil-i Cihâd ismiyle Türkçeye tercüme etmiş ve eserini H. 22 Rebûülevvel 975/ M. 26 Eylül 1567'de tamamlamıştır. Tercümenin bitiş tarihi eserin son bölümünde özellikle belirtildiği için bütün nüshalarda görülmektedir. Fezâil-i Cihâd'ın kütüphanelerde onlarca nüshası bulunmaktadır. Merhum Cevdet Dadaş, doktora tezi olarak hazırladığı bu tercümenin müellif nüshasının Fatih Millet Kütüphanesi'nde bulunduğunu söylemekte ve metnini bu nüshaya dayandırmaktadır (Dadaş 1995: XXXV). Fakat kendisinin bu hükme eserin sonunda yer alan “kad vaka'al-ferâğu mine't-tahrîri alâyed-i mütercimihî'l-fakîri ilâ rahmet-i Rabbi'l-aliyyi'l-kebîr **Abdübâkî**...” ifadesinden ulaşması yanlış olmuştur. Zira bu ifade bütün nüshalarda yer almaktadır.²

Bâkî, bu tercümede eserin isminden de anlaşılacağı üzere Allâh yolunda cihâd etmenin faziletlerinden bahsetmektedir. Fezâil-i Cihâd, asıl eserle uyumlu olarak bir mukaddime, otuz üç bâb ve bir hatimeden oluşmaktadır.

Bâkî tercümeyle başlamadan önce süslü nesrin güzel bir örneğini verdiği bölümde, cihadın faziletlerinin anlatıldığı Fezâil-i Cihâd'ı kaleme alma sebebini anlatmaktadır. Tercümenin aslını oluşturan 33 bâblık bölümde kaynak metne bağlı kalan Bâkî, mukaddime kısmında kendi özgün tarzını yansıtarak bu bölümü uzun tutmuştur. Bu bölümde padişahı ve sadrazamını süslü bir nesirle, arada şiirler de kullanarak öven Bâkî, bir de Sığevâr kalesinin fethini anlatan 5-6 sayfalık bir bölüm kaleme almıştır. Bâkî, paşanın bu Arapça eseri çok beğendiğini, bu yüzden de kendisinin eseri tercüme etmeye çalıştığını ifade eder. Bâkî'nin tercüme bölümünden ayrı olarak kaleme aldığı bu giriş bölümünde Sığevâr seferinin önemli noktaları edebî bir dille ve süslü nesirle ifade edilmiştir.

2. Muhtevâ Analizi

Çalışmamızın bu bölümünde, Bâkî'nin Sığevâr kalesinin fethiyle ilgili metnin değerlendirilmesi yer alacaktır. Çalışmanın sonunda metnin çeviriyazı ve sadeleştirilmiş şekilleri verildiği için, sadece yeri geldikçe metinde önemli olan hususların sadeleştirilmiş kısımlarının alıntılanması yoluna gidilecektir. Bu bölümde metinden çıkarılan sonuçlar, müstakil Sığevâr-nâmelerde ve tarihi kaynaklarda yer alan bilgilerle karşılaştırılacaktır.³ Bu

² Merhum Cevdet Dadaş tarafından doktora tezi kapsamında hazırlanan bu tercümenin metni maalesef yanlış okumalarla doludur. Hem tezin yayınlanmamış olması hem de bu yanlış okumalar yüzünden, Bâkî'nin *Fezâil-i Cihâd*'ının yeniden bilimsel bir çalışma kapsamında ele alınıp yayınlanması gereğini düşünerek bu işe giriştik. Bâkî'nin bu değerli eserinin metni, nesre çevirisi ve tıpkıbasımı tarafımızca yayıma hazırlanmakta olup yakın zamanda Büyüyenay Yayınları tarafından yayımlanacaktır. Bâkî'nin diğer önemli bir eseri olup hâlen metni yeni harflere kazandırılmamış olan *Fezâil-i Mekke*'sinin de Arş. Gör. Halil Sercan Koşık tarafından bir doktora tezi çalışmasına konu edilmesi Bâkî'nin bu iki önemli eserinin edebiyat dünyasına kazandırılması bakımından önemlidir. İlgili çalışma için bkz: Halil Sercan Koşık, “Bakî'nin Arapçadan Tercüme Mensur Bir Eseri: Fezâil-i Mekke Yahut el-İ'lam bi-A'lami Beledillahi'l-Haram Tercümesi”, *Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 2014, S.10, s.131-148.

³ Bu bölümde tarihî bilgilerin sunumunda Ahmet Kerim Demireğen tarafından hazırlanan ve Sığevâr seferini tarihî kaynaklardan takip eden Yüksek Lisans çalışmasından yararlanılmıştır. İlgili çalışma için bkz: Ahmet Kerim Demireğen, *Kanuni*

bölümün hazırlanmasındaki amaç, Bâkî'nin metninin genel özelliklerini vermek ve eserde yer alan bilgilerin doğruluğunu ve tarihi bilgilerin ne kadarını aktardığını göstermek olduğu için Bâkî'nin metninde yer almayan bilgilerin sunulması yoluna gidilmemiştir. Bu yüzden sefer yolculuğu sırasında yapılan köprüler, savaş için yapılan hazırlıklar, yol üzerinde karşılaşılan ilginç durumlar, savaşın aşamaları vd. unsurlar bu çalışmada ele alınmayacaktır. Bu bilgiler için çalışmamızda işaret edilen kaynaklar incelenebilir.

2.1. Seferin Sebebi

Bâkî, Kanunî'nin bu sefere çıkmasının sebebi olarak padişahın ömrünün son yıllarında sefere çıkmamasından cesaret alan kâfirlerin vergilerini ve haraçlarını ödemelerinde ihmalkârlık yapmalarını göstermektedir. Bâkî'nin aktardığına göre Kanûnî ömrünün son yıllarında sefere gitmek yerine avlanmaya merak salmış; bunu duyan kâfirler de bu durumu padişahın ihtiyarlık yüzünden sefere çıkamayacak kadar hasta ve halsiz olmasına bağlamışlardır. Kâfirler bu yüzden her zamanki vergilerini vermemek yahut geciktirmek yolunu tercih ederek boş hayallere kapılmışlardır. Bâkî, bu durumu "Bu lanetli topluluğun başlarından kılıç ve baltayı birkaç gün eksik edip başlarını taşla ezip çamura bulandırmayınca ve altı dilimli topuz şahinini kafalarına kondurmayınca imkânsız hayaller kurduran kuşlar, bunların akılsız kafalarının yuvalarına yumurtladı" şeklinde özetlemektedir.

Bâkî'nin seferin sebebi olarak zikrettiği bu husus, tarihi kaynaklarda ve müstakil Sıgetvar-nâmelerde de dillendirilmektedir. Fakat Gelibolulu Mustafa Âli, Feridun Ahmed Bey, Agehi gibi Sıgetvar-nâme yazarları ve Peçevî gibi tarihçiler bu seferin sebebi olarak Bâkî'nin işaret ettiği husus yanında bir de Sıgetvar kalesindeki kuvvetlerin Osmanlı sınırında yağma ve çapulculuk yaptıklarını, halka zarar verdiklerini bildirmektedirler (Demireğen 2006: 31). Bâkî, eserinde bu hususa hiç değinmemiştir.

2.2. Sadrazam Ali Paşa'nın ve Sokullu'nun Savaşa Karşı Tavırları

Bâkî, eserinde yukarıda bahsi geçen olayların yaşandığı zamanda sadrazam olan Ali Paşa'ya yönelik eleştirel ve suçlayıcı bir dil kullanmaktadır. Bâkî'nin aktarmasına göre, Sadrazam Ali Paşa, kâfirlerin bu hallerini bildiği halde, padişahı bu durumdan haberdar etmemiştir. Bâkî bu bölümde Ali Paşa'nın böyle davranmasıyla ilgili olarak "Ali Paşa, şişmanlık hastalığı ve vücudunun ağırlığı sebebiyle sefere çıkmaya ve huzurunun kaçmasına sebep olacak olayları yaşamaktan korktuğu için kâfirlerin bu hallerini padişahın yüce makamına olduğu gibi aktarmıyor, sürekli barış yollarını takip ediyordu" demektedir.

Bâkî, Ali Paşa'nın ölümü sonrasında sadrazam olan Sokullu Mehmed Paşa'yı ise divan edebiyatında örnekleri çok görülen mübalağalı bir şekilde övdükten sonra Sokullu'nun göreve gelir gelmez kâfirlerin hallerinden haberdar olduğunu ve bunu hiç geciktirmeden Kanûnî'ye arz ettiğini söylemektedir. Bâkî'nin Ali Paşa'ya karşı takındığı tavrın benzeri, Feridun Ahmed Bey'in Nüzhet-i Esrâr-ı Ahyâr der-Ahbâr-ı Sefer-i Sıgetvâr isimli eserinde de görülmektedir. Feridun Ahmed Bey, kâfir elçilerinin krallarına gönderdikleri mektuplarda Ali Paşa için "mübtelâ olduğu lahâmet ü şahâmet ve simân-ı ebdân ü cesâmeti mümâna'atı ile ata binmeğe mecâlî

olmadığına suret-i hâli sîret-i mâ-fi'l-bâline delâil-i hâl ve şevâhid-i ahvâldür (Arslantürk-Börekçi 2012: 88)” diye yazdıklarını aktarmaktadır. Feridun Ahmed Bey, kâfirlerin vergilerini hediye olarak göndermeleri karşısında Ali Paşa'nın “fitratında gayret ve cibilletinde celâdet olmamağla “hazînedür gelsün. Gerek harâc tarikiyle olsun gerekse pîşkeş adıyla olsun ne tefâvüt ider(Arslantürk-Börekçi 2012: 89)” dediğini aktarmaktadır. Sigetvâr seferiyle ilgili kaynakların tümünde ise Sokullu'nun göreve gelir gelmez padişahı durumdan haberdar etmesi ve savaşa teşvik etmesi hususu zikredilmektedir. Hatta Sokullu, Semiz Ali Paşa'nın yaptığı anlaşmanın devam eden müzakereleri için gelen elçilere, bu anlaşmanın padişahın onayı olmadığı için uygulanamayacağını bildirerek vergilerini geciktirmeleri durumunda da savaşa hazır olmalarını bildirmiştir. (Demireğen 2006: 29).

2.3. Sefere Çıkılması ve Ordunun Tasviri

Bakî'nin eserinde sefere çıkılmasıyla ilgili bölüm geniş yer tutmaz. Bakî, Sokullu Mehmet Paşa'nın padişahı durumdan haberdar etmesinden sonra Kanûnî'nin her tarafa fermanlar göndererek askerleri savaşa hazır hale getirdiğini ve ordunun hemen yola çıktığını aktarmaktadır. Bakî, askerlerin çokluğunu bir denize benzeterek ordunun hareketini de denizin dalgalarının hedefe varmak için birbirinin üstüne çıkmaya çalışması şeklinde tasvir etmektedir. Diğer Sigetvar-nâmeler ve tarihî kaynaklarda ise bu seferin bütün aşamaları ve sefer esnasında yaşananlar uzun uzun anlatılmaktadır (Demireğen 2006: 32-58).

Kaynaklarda dikkat çeken bir hususu çalışmamızla da alakası olması bakımından buraya almak istiyoruz. Padişahın çıktığı bu son seferde ona kasideler sunmak ve dualar etmek üzere bekleyen şâirler ve âlimler içinde Bakî de bulunmaktaydı. Kânûnî'nin en çok sevdiği şâirlerden olan, kendisi de çalışmamızın ilgili bölümünde işaret edeceğimiz üzere padişahın ölümü üzerine çok hisli bir mersiye yazacak kadar sultanına bağlı olan Bakî, Kânûnî'ye şu şiirini sunmuştur (Demireğen 2006: 46):

1. Bahâr-ı 'âlem-i vuslatda ol sultân-ı hûbânı
Temâşâ itdügüm gündür bana nev-rûz-ı sultânî
2. Bahâr oldı dem-i seyr ü temâşâdur hudâvendâ
Semend-i 'azmüñ itsün ' arsa-i ' âlemde cevânı
3. Yüri Rûm illerin seyr it hırâmân eyle yanuñca
'Âlem gibi sehî-kâmet nigâr-ı pâk-dâmânı
4. Nihâl-i serv-i bâğ-âsâ nesîm-i feth ü nusretden
Salinsun nâz ile nîzeñ hırâmânî hırâmânî

5. Cihânuñ hâr u hâşâkin götürsün ab-ı şemsîrin
Gül-istân eylesün rûy-ı zemîni düşmenüñ kanı
6. Felekden seyr idüp rezmüñ disün Behrâm-ı hasm-efgen
Hezâr ahsent ey rûz-ı vegânuñ merd-i meydânı
7. Du'âmuz oldur ey Bâki hatâdan saklasun Bârî
Hudâvend-i cihân sultân-ı ' âdil Şeh Süleymânı (Küçük 1994 : 291)

Bâkî'nin sultana sunduğu bu son gazelde, sultanı savaşa çıkıldığı için övdüğü, kendisine zafer dilediği ve sağ salim dönmesi için Allâh'a dua ettiği görülmektedir. Gazeli şu şekilde nesre çevirebiliriz:

1. Kavuşma âleminin baharında o güzeller güzeli sultanı temâşâ ettiğim gün, benim için sultanla kutlanan nevruzdur.
2. Ey Pâdişah! Bahâr geldi gezip tozma zamanıdır. Azim atın âlem arsasında gezinmeye çıksın.
3. Yanında düzgün boylu ve namuslu güzeller olduğu halde yürü de Rûm illerini salınarak gezin biraz.
4. Bağdaki servi fidanı gibi senin de mızrağın Allâh'ın yardımı ve fethiyle nazlı nazlı salınsın.
5. Kılıcının suyu cihandan toz toprağı süpürsün. Düşmanların kanı yeryüzünü gül bahçesine çevirsin.
6. Düşmanlarını yere yıkan Behrâm, gökyüzünden senin savaşını izlesin de sana "Ey savaş gününün kahramanı binlerce kez aferin sana!" desin.
7. Ey Bâkî, Cenâb-ı Hakk'a duamız budur: Allâh, cihanın sultanı ve adaletli şahı olan Kanûnî Sultan Süleymân'ı belâdan korusun.

2.4. Savaşın Başlaması ve Kalenin Fethedilememesi

Bâkî, Sigetvâr kalesini kuşatan askerlerin buraya kadar nasıl geldiklerini ve yolda yaşananları hiç anlatmadan doğrudan savaşın başladığı sabahtan önceki geceyi ve savaş başlamadan önce Sigetvâr kalesinin çepeçevre kuşatılmasını anlatır. Bâkî, metin boyunca her fırsatta edebî tasvirler yapmaktadır. Örneğin savaşın başlayacağı sabah, güneşin doğuşu özellikle savaş terimleri seçilerek "Savaş gününün kutlu gününün sultanı, güneşin feleği döven topuyla parlak sarayı feth edip sabah vaktinin kalesinin burcuna bayrağını dikti." şeklinde tasvir edilmektedir.

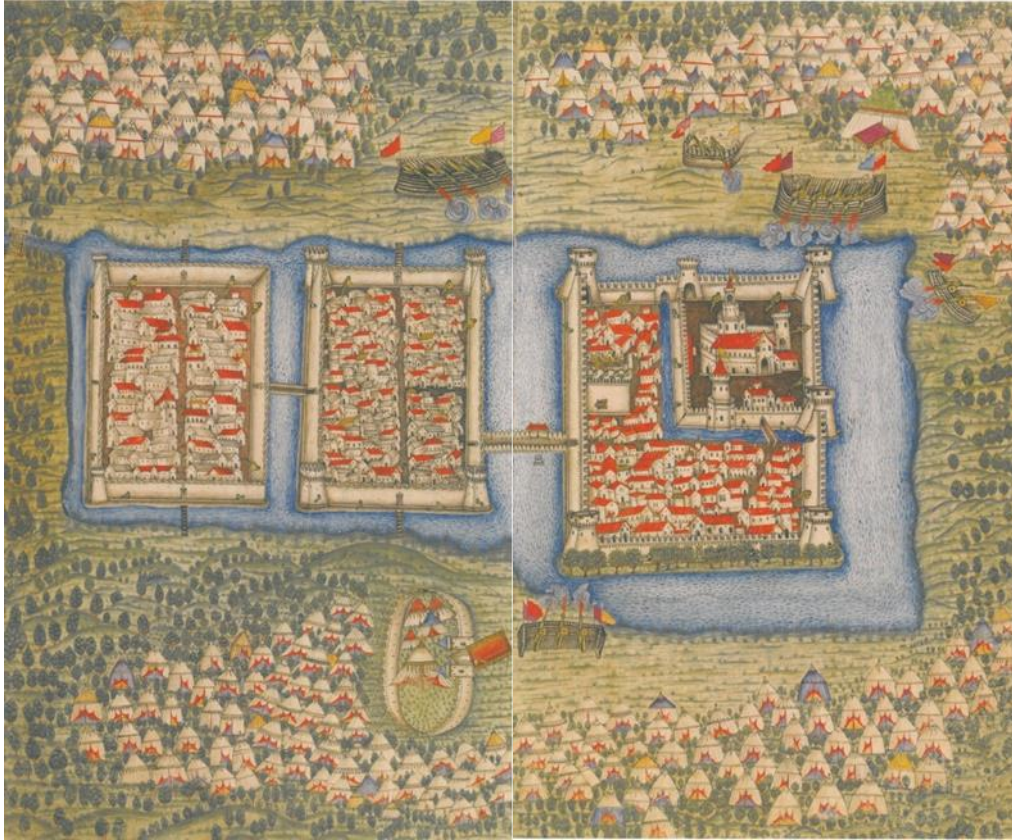
Dört bir tarafı Almas Nehri ile bataklık ve sazlıklarla kuşatılan, bu yüzden de "Ada Kalesi" anlamına gelen Sigetvar; kale, eski şehir ve yeni şehir olmak üzere üç bölümden oluşmaktaydı. Her kısmı birbirine köprüler ile bağlı olup kale denilen bölümde bir de iç kale bulunmaktaydı. Sigetvar Kalesi'nin diğer kalelere nazaran zorluğu etrafının tamamının su ile çevrilmiş olmasıydı (Demireğen 2006: 59). Bâkî, belki de Sigetvâr'ın sazlıklarla çevrili bir nehrin ortasında olduğunu vurgulamak amacıyla, ordunun mızraklar ve sivri çadırlar arasındaki görüntüsünü

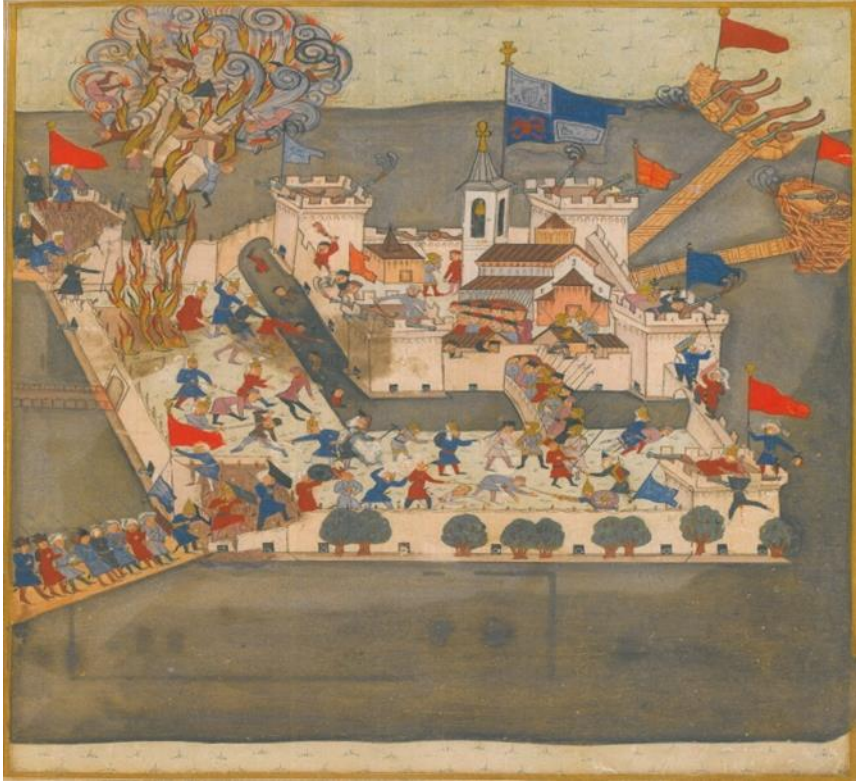

“ney” yapmaya yarayan sazlıkların ve kamışların bulunduğu bir yere benzeterek askerleri de bunlar arasında dolaşan birer aslan ve kaplan şeklindedir.

Sigetvâr'ın nehir ortasında olmasına ve Osmanlı ordusunun bu kaleyi çepeçevre kuşatmasına işaret eden Bâkî, kaledeki kâfirleri “deniz ortasında veya ejderhanın vücudu arasında kalıp yutulmayı bekleyen” kimseler olarak görür ve kaledekilerin teslim olmak yerine savaşmayı tercih ettiklerini, İslâm askerlerinin de düşmanları yakan kılıçları ve toplarıyla kaleyi ateşe verdiklerini, savaşın şiddetli geçtiğini ve Osmanlı askerinin de şehit verdiğini aktarır.

Bâkî'nin hem Sigetvâr kalesini tasviri, hem de savaşın şiddetini anlattığı bu sahneler diğer Sigetvâr-nâmelerle ve tarihî kaynaklarla uyum içindedir. Hatta Sokullu Mehmed Paşa ile beraber olup bizzat Sokullu tarafından savaşı betimlemesi istenen Feridun Ahmed Bey, *Nüzhet-i Esrâr*'da Bâkî'nin bu anlattıklarını gösteren minyatürleri de eserine eklemiştir. Aşağıda kalenin nehir ortasındaki durumunu ve Osmanlı ordusu tarafından kuşatılmış görüntüsü ile Osmanlı ordusunun kaleye ateş yağdırmasını tasvir eden iki minyatür görülmektedir (Arslantürk-Börekçi 2012: 122, 133):

2.5. Kanunî'nin Ölümü ve Sokullu'nun Duâsı

Bâkî, savaşın şiddetli bir şekilde sürdüğü anlarda pâdişâhın öldüğüne işaret etmektedir. Bu durum, “Dirilten ve öldüren O'dur. O'na döneceksiniz. (Yûnus, 56) ayetinin makamından (Rabbine) Dön! (Fecr, 28) nidası yetişti ve cihan sultanı olan Kanunî Sultan Süleymân cihan tahtından Rıdvan cennetlerinin otağlarına salınarak gitti. Yüce sultan bu toprak merdivenlerden Cenâb-ı Hakk'ın bağışlama sarayına yükselerek Onlar yüksek mertebeler içinde güvendedirler (Sebe, 37) ayetinde durumları belirtilen dostlarının yanındaki makamına gitti.” şeklinde anlaşılabilir cümlelerle gayet kısa ifade edilir.

Bâkî'nin aksine diğer Sıgetvar-nâme yazarları Kânûnî'nin ölümünü daha ayrıntılı ve uzun cümlelerle ayrı başlıklar açarak anlatmışlardır. Bâkî bu haberin sadrazama sabah namazı esnasında bildirildiğini söylemekle yetinir. Diğer kaynaklarda Sokullu'nun bu haber üzerine oldukça büyük üzüntü yaşadığı anlatılmaktadır. Örneğin Meryem Kararmaz tarafından yüksek lisans tezi olarak hazırlanan Heft Dâstân metninde Sadrazam Sokollu Mehmed Paşa'nın Kanuni Sultan Süleyman'ın ölüm haberini aldığı anda yaşadıkları şöyle tasvir edilir:

“Vâktâki bu peyâm-ı hettâk sem'-i veziri-i derrake yetişdi. Derdile âh idüp heman yakasın çak ve hasretle figan kılıp yüzün hak itdi. Tâc u efser-i derdser ve hilat u kemer sengden girân-ter gelüp yabana atdı. Gâh esk-i rengin ile güher-i çesmin la'lin idüp âh ve vâh enin u hazin ile kafür u ruhsarın anber gibi kıldı. Ol kadar ağladı ki merdüm çesmi nilüfer misal âb içinde kaldı. Sol mertebe âh-ı siyah itdi ki ayn-ı âftâb gibi sehab arasına taldı (Kararmaz 1996'dan akt. Demireğen 2006: 72)”.

Sokullu Mehmed Paşa'nın, “Sırrına koruyucu talep edersen, onu yaymış olursun.” hikmetli sözüne uyararak bu haberin yayılmaması için büyük çaba gösterdiğini ifade eden Bâkî, Sokullu'nun bu haberi nasıl gizlemeye

çalıştığını söylememektedir, fakat diğer kaynaklar bunu oldukça ayrıntılı şekilde anlatmaktadırlar. Buna göre Sokollu Mehmed Paşa, ölüm haberini vezirlerden bile gizli tutmuş, bu esnada mevcut durumun devam edebilmesi için tayinler yapmış, savaşta yararlılığı görülenlerin mertebelerini yükseltmiş, padişahın sağlığı ile ilgili askerin durumunu kontrol etmek amacıyla ordu içine casuslar yerleştirerek bu casuslar vasıtasıyla alınan haberlere göre hareket etmiş ve bunun için de her türlü şüpheyi dağıtacak şekilde sahte fermanlar düzenletmişti (Demireğen 2006: 72-80).

Bâkî, Sokullu Mehmet Paşa'nın zafere bu kadar yaklaşmışken ölen padişahın haberinin duyulmaması ve savaşı kazanabilmek için Cenâb-ı Hakk'a dua ettiğini de bir şiirle ifade etmektedir. Buna benzer bölümler, diğer Sigetvar-nâmelerde de yer almaktadır. Bâkî'nin metninde yer alan bu dua bölümü, çalışmamızın sonundaki sadeleştirilmiş metin ve çeviriyazı metin bölümlerinden takip edilebilir.

2.6. Kalenin Fethi, Ordunun Geri Dönüşü ve Sultan Selim'in Tahta Çıkışı

Bâkî, Sokullu'nun duasından sonra ordunun zafer kazandığını oldukça edebî ve etkileyici bir üslupla aktarmaktadır. Bu bölüm, diğer kaynaklarda da benzer şekilde ele alınmaktadır. İlgili bölümün sadeleştirilmiş şeklini aşağıya alıyoruz:

“Cenâb-ı Hakk'ın fermanıyla ‘ve şüphe yok ki bizim ordumuz, elbette üstündür. (Saffât, 173)’ âyetinin sırrı ortaya çıktı. Allâh'ın yardımına mazhar olan askerler Sigetvar kalesini toplarla döve döve din ve devlet düşmanlarının elinden kurtardılar. Düşmanların kanlarını mahvolma arsasına dökerek başlarını da yokluk atının eyerine bağlı olan tasmaya astılar. Savaş meydanının en iyi at binicileri olan kahraman askerler, fırsattan yararlanarak kaçmaya çalışan lanetli kafirleri de rüzgar gibi koşan ve savaş meydanında ateşler saçan atlarının ayakları altında ezerek akılsız kafalarının taslarından dağ ve çöllerde yaşayan vahşi ve yırtıcı hayvanlara ve gökteki kuşlara ziyafet sofraları hazırladılar.”

Bâkî, Sokullu Mehmed Paşa'nın zafer kazanılmasında yararlılık gösteren askerlere ihsanda bulunduğunu ve daha sonra terfi ettirmek üzere isimlerini kaydettirdiğini aktarmaktadır. Bunu anlattığı bölümde kullandığı kelimeler, divan edebiyatının geleneksel tarzını yansıtmaktadır. Örneğin Bâkî, Müşteri/Jüpiter karakterli olarak andığı sadrazamın huzurunda bir ellerinde kanlı kılıç, diğer ellerinde de düşman askerlerinin kesik başları bulunan askerleri Merîh/Mars gezegenine, bunların isimlerini yazan kâtibi de Utarid/Merkür'e benzetmektedir. Zira divan şiiri geleneğinde, güneş sultanıdır; ay da bu sultanın veziri, Merkür/Utârid kâtibi, Venüs/Zühre çalgıcısı, Mars/ Mirrîh komutanı, Jüpiter/Müşterî kadısı ve Satürn/Zühal de hazinecisi olarak kabul edilmiştir (Şentürk 1994: 131-180). Kızıl gezegen olan Mars/Merîh, aşağıdaki örnekte de görülebileceği üzere minyatürlerde sağ elinde kılıç sol elinde kesik bir insan başı bulunan bir savaşçı olarak tasvir edilir.⁴

⁴ <http://fusungulesen.blogspot.com.tr/2011/07/burclar.html> (01.04.2015)

Bâki, çevre şehirlerde bu garip ve kıyamet gibi dehşetli fethin haberini işiten isyankârların kaplumbağa gibi başlarını kabuklarına çektiklerini ve insanlara eziyet vermekten hoşlanan yılan tabiatlı düşmanların da uğursuz başlarını siyaset taşıyla ezilmesi korkusundan deliklerine geri soktuklarını söyler.

Sokullu Mehmed Paşa'nın zaferin kazanılmasından sonra, Şehzâde Selim tahta geçene kadar padişahın öldüğü haberinin duyulmaması için yeni fethedilen kalenin güvenliğinin sağlanması ve tamir edilerek kullanılabilir hale getirilmesi gibi işlerle orduyu bir müddet daha oyalayıp Kanunî Sultan Süleyman yaşıyormuş gibi davrandıktan sonra yola çıkmak için hazırlıkları tamamladığını ifade eden Bâki, sadrazamın cihan padişahından ayrılmanın acısının yakıcılığıyla, bağı gonca gibi kanlı ve gönlü lale gibi dağlanmış ve mahzun olduğu halde, hikmet ve maslahat gereği kendini halka gül gibi güleç, mutlu ve neşeli gösterdiğini de ifade eder.

Metnin son bölümünde, Sokullu'nun tam tamına kırk sekiz gün boyunca büyük gayret göstererek padişahın öldüğü haberini kendisinden bile gizleyerek sır perdesinde sakladığını, uygunsuz haberlerin yayılmasını ustalıkla engellediğini ve yüzünün akıyla padişahın emaneti olan ordusunu ve hazinesini Osmanlı devletinin yeni sultanı olan II. Selim'e teslim ettiğini anlatan Bâkî, bu bölümde Sokullu'yu ve II. Selim'i uzun sıfatlarla över. Sokullu'nun Sultan Selim Hân tarafından da sadrazam atandığını ve böylece iki büyük sultanın sadrazamı olmak gibi büyük bir şerefe nâil olduğunu ifade eden Bâkî, son bölümde de II. Selim'in tahta geçtikten sonra askerlerini ve halkını emniyete ve huzura kavuşturup onları sonsuz iyilikleriyle koruyup gözeterek şerefli dedelerinin âdetini aynen

uyguladığını ifade eder. Bâkî'nin bu son bölümde söyledikleri diğer Sığevâr-nâmeler ve tarihî kaynaklarla paralellik göstermektedir.

3. Sonuç ve Değerlendirme

Bâkî'nin Fezâil-i Cihâd isimli tercüme eserinin baş tarafına kendisinin eklediği, Sığevâr-nâme özelliği gösteren bu metin, çalışmamızda da görüldüğü üzere tarihî kaynaklarda yer alan bilgilerle paralellik göstermektedir. Kanûnî'nin tarih kitapları ve müstakil Sığevâr-nâmelerden takip edilebilen son seferinin Bâkî gibi üstâd bir şâirin ve iyi bir edîbin süslü kaleminden dökülmüş cümlelerle oluşturulan edebî bir metinden de delillendirilmesi imkânını veren bu eser, H. 22 Rebülevvel 975/ 26 Eylül 1567'de tamamlanmıştır. Yani, H. 21 Safer 974/ M. 7 Eylül 1566'da vefat eden Kanûnî'nin ölümünden yaklaşık bir sene sonra kaleme alınan bu eser, aynı zamanda müstakil Sığevâr-nâmelerden önce yazılmış olma özelliğiyle de birinci el kaynak olma durumundadır. Çalışmamızda metnin özellikle edebî yönüne dikkat çekmeye çalıştık; zira Bâkî gibi bir şâirin kaleminden çıkan ve diğer kaynaklara nazaran farklı ve şaşırtıcı bir bilgi barındırmayan bu metnin, diğer müstakil ve tafsilatlı Sığevâr-nâmelere göre ağır basan yönü, edebîliğidir. Bu metnin neşriyle, Sığevâr seferiyle ilgili kaynak bir metnin daha araştırmacıların faydasına sunulmuş olması da çalışmanın en somut neticesidir.

4. Günümüz Türkçesiyle Sadeleştirilmiş Metin

Bu zor ve şerefli işe girişmemin sebebi şudur: Şu anda cennet bahçelerindeki odalarda yaşayan merhum sultanımız yani yüce fermanlar sahibi olan dindar halife, felek kadar yüce padişah, askerleri yıldızlar kadar çok olan şahlar şahı, yüce hilafet makamında oturan, yücelik ve büyüklük iklimlerinin komutanı, saltanat ve cihan hükümdarlığı bayrağını havaya kaldıran, Kur'ân-ı Kerîm'in fetih ve yardım ayetlerinin mazharı, iyi talihli, kendi zamanında her yere hükmeden, Satürn gezegeni kadar yüce saraylarda yaşayan sultan ve gökler gibi yüce bir makama sahip olan hâkan, *eğlence meclisinin Cemşid'i, İnsaflı Dârâ, merhamet ve adaletli Kistrâ, zamanın İskender'i, doğunun ve batının sultanı, denizlerin ve karaların şahlar şahı, zamanın Dârâ'sı yani muradına kavuşmuş olan şâh Süleymân* –Cenâb-ı Hak, onu cennet bahçelerinde yaşatsın- hazretlerinin azamet ve şiddetinin Anka kuşunun kanadı ile ikbal ve saadet Simurgunun kanatları âlemin her tarafına gölge salmıştı. Padişahın haşmetli devletinin zamanında kötü tabiatlı olan din ve millet düşmanlarının boynuna padişahın düşmanlık ipi geçirilmiş, güçlerinin ayakları ise padişahın azabının bağıyla bağlanmıştı. Böylece bu düşmanlar rezillik ve rüsvalık zindanlarında halsiz bir şekilde yatarlardı.

Yazarın Şiiri

Heybetinin kılıcının kıvılcımı dağlara erişse,

Kaplan, korkusundan kendisini denizlere atardı

Heybetinin kılıcının gölgesi denizlere düşse,

Timsah kendisini çöllere atardı

Pâdişah, zamanı emniyetli hale getirip ülkeyi adaletle doldurunca duyguların ve arzuların durulduğu zaman olan ömrünün son yıllarında biraz dinlenerek vakit geçirmek istedi. Bunun için de adalet döşeğine uzanıp iyilik sofraları kurdurdu. İnsanlara iyiliklerde bulundu, halkını koruyup gözetti ve savaşlarda esir bağlama arzusunun yerini avlanma merakı aldı. Fakat Macar kâfirlerinin lanetli liderleri, âlemin sığınağı olan padişahın bu tavrını yanlış yorumlayarak padişahın ihtiyarlığa yenildiğini ve adım atamayacak kadar güçsüz düştüğü için sefere çıkamayacağını zannettiler. Bu lanetli topluluğun başlarından kılıç ve baltayı birkaç gün eksik edip başlarını taşla ezip çamura bulandırmayınca ve altı dilimli topuz şahinini kafalarına kondurmayınca imkânsız hayaller kurduran kuşlar, bunların boş kalan kafalarının yuvalarına yumurtladı. Bu hayallere kapılan kâfirler vergilerini ve haraçlarını göndermekte gevşeklik ve ihmal göstermeye başladılar. Ara sıra uyarı baltaları başlarına vurulunca da ikiyüzlülük siperlerine yatıp sanki iyi geçinmek istiyormuş gibi davranıyorlar, fakat yine de hile perdeleri arkasında boş hayaller peşinde koşuyorlardı.

Bu zamanda vezir olan Ali Paşa, şişmanlık hastalığı ve vücudunun ağırlığı sebebiyle sefere çıkmaya ve huzurunun kaçmasına sebep olacak olayları yaşamaktan korktuğu için kâfirlerin bu hallerini padişahın yüce makamına olduğu gibi aktarmıyor, sürekli barış yollarını takip ediyordu. Ali Paşa, sonunda bu fani âlemin sıkıntılarından kurtulup ebedî âlemin rahatına doğru yolculuğa çıkınca padişahın vekilliği ve en yüce vezirlik makamı olan sadrazamlık makamı Hazret-i Süleymân'ın meşhur veziri Âsaf gibi tedbirli, iş görmekte eşsiz ve benzersiz, ihtişam sahibi vezirlerin en muteberi, gece gündüz sürekli iyi hallere sahip, demir gibi sağlam pazulu yiğit, İran'ın meşhur yiğitlerinden Nerîmân'ın gücüne ve Kahramân'ın kahrına sahip, savaş meydanında kılıç oynatan, doğuda ve batıda baş kaldıran asilerin boynuna kement geçiren, gazalarda düşman saflarını yarararak ilerleyen mücâhid ve gâzî yani yüce vezir Sokullu Mehmed Paşa'nın *–Allah onu isteklerinde muvaffak kılsın-* cihanı aydınlatan yüzünün güzelliğiyle aydınlanıp güzelleşti. Paşa hazretleri din ve devlet işlerinin yürütülmesi için kolları sıvayınca kâfirlerin bahsi geçen hallerini yüce padişaha arz etti. Âlemin sığınağı olan pâdişah bu durumdan haberdâr olunca kahramanlığı gayrete geldi ve cesur karakteri hemen harekete geçerek hemen o gün cihâd için gerekli olan hazırlıklara başlanmasını emretti. Ayrıca bütün askerlere ferman göndererek savaşa hazırlanmalarını emretti. Bu yüce ferman gereği zafer kazanmaya alışmış olan bütün komutanlar, emirleri altındaki askerleri ve hizmetçileriyle "Süleyman'ın orduları toplandı (Neml; 17)" âyetine uyarak padişahın savaş bayrağının gölgesinde toplandılar. Sokullu Mehmed Paşa, padişaha bağlanma makamında bulunmanın verdiği mutlulukla ve cihan sultanına yakın olmanın nasıl bir baht olduğunu bilerek askerlerin önemli ihtiyaçlarını halletti, halkın işlerini yoluna koydu ve sefere çıkmak için gereken bütün tedbirleri aldı. Paşa vezirliğin gereği olan bu işleri hallettikten sonra pâdişahın verdiği sefer emri üzerine asker denizi içinde bir dalgalanma meydana geldi; hedef gemisinin yelkenleri açıldı, birikmiş silah ve mızraklardan etrafa ateşler saçılarak seferin uzun yolları ve yüksek tepeleri kat edildi. Sonunda zafer kazanmaya alışmış askerler hedeflenen menzile ulaştılar ve padişahın savaş çadırının kubbesi feleğin kubbesine ulaştırıldı, çadırın kapısının perdeleri de mızraklarla yere dikildi.

Beyit

Bu çadırın kubbesi göğe yükseltildi, mızrağı da yerin derinliklerine saplandı.

Savaş aslanı ve insan avlayan kaplanlar olan askerler, o gece mızrak ve süngüden oluşan kamışlıkta dinlenerek yıldız topluluklarını ve kayan parlak yıldızların kıvılcıklarını ve saçtıkları ateşleri izlediler. Ansızın savaş gününün kutlu gününün sultanı, güneşin feleği döven topuyla parlak sarayı feth edip sabah vaktinin kalesinin burcuna bayrağını dikti. Kahraman askerler topluluğu da Sığevâr kalesinin etrafında toplanarak yenilmeye mahkum kâfirleri boğazlamak için tasmalar hazırladılar. Her şekilde kaybetmeye alışana lanetli kafirler kendilerini asker denizinin ortasında ve ejderhanın halkası içinde görerek âlem arsasında yok olacaklarını anladılar. Fakat cehaletleri sebebiyle inatlarında ısrar ederek günlerce savaşmayı tercih ettiler. Savaş meydanının yiğitlerinin düşmanları yakıp kavuran kılıçlarının yıldırımları düşmanların evlerine ateşler salarken şehitler ve gaziler yok olma pazarında can alıp vermekteydiler. Bu sırada ansızın “Dirilten ve öldüren O'dur. O'na döneceksiniz. (Yûnus, 56)” ayetinin makamından “(Rabbine) Dön! (Fecr, 28)” nidası yetiştirdi ve cihan sultanı olan Kanûnî Sultan Süleymân cihan tahtından Rıdvan cennetlerinin otağlarına salınarak gitti. Yüce sultan bu toprak merdivenlerden Cenâb-ı Hakk'ın bağışlama sarayına yükselerek “Onlar yüksek mertebeler içinde güvendedirler (Sebe, 37)” ayetinde durumları belirtilen dostlarının yanındaki makamına gitti. Bilgili ve savaşçı olan yiğit vezir bu çok tehlikeli haberi sabah namazı vaktinde aldı. Hikmet sahiplerinin “sırrına koruyucu talep edersen, onu yaymış olursun” sözüne uyarak söz konusu sırrı dört duvara benzeyen dört unsurdan oluşan vücudundaki can hapisanesinde sakaldı, belki bu haberi kendi canından bile gizledi. Cenâb-ı Hakk'ın yardım ve inayetiyle muvaffak olabilmek için O'nun yüce dergâhına binlerce ağlama ve inlemeyle yöneldi ve yalvarıp yakarak yardım talep etti; kusurunu itiraf edip eksikliğini Allâh'a arz etti.

Yazarın Mesnevisi

Yalvarma yüzünü toprağa koyarak, Yüce Allâh'â dua etti. Dedi ki: “Ey gizli ve açık herşeyi bilen Allâh'ım! Gizli de ortada olan da senin için aynıdır. Sultan Süleymân'ı memur ettiğin hizmeti yapmaya benim gibi bir karıncanın gücü yetmez. Ben elinden hiçbir iş gelmeyen zavallı ve kapında dilenen zavallı ve fakir bir kulunum! Beni dergahından mahrum bir şekilde geri çevirme, çünkü hiçbir dilenci senin kapında ümitsiz olmaz. Burdaki düzeni, hazineyi ve askerleri hatalara karşı gözet! Bize lutfunla yardım et, bizi muzaffer kıl; fethi ve zaferi bizim için kolaylaştır. Yağmadan ve telef olmadan koru; düşmanın yerimizi almasından bizi koru. Beni bu işe sebep kıldın, utandırma. Beni şerefli yaptın, zavallı ve düşkün kılma. Bu büyük iş karışık bozulmasın, âlemin hali başka bir şekle bürünmesin. Seçilmiş peygamberinin hakkı için, yüce zatının şerefi için şimdi senin sonsuz yardımının tam zamanıdır; Allâh'ım yardım sadece sendendir”. Sadrazam bu şekilde çok yalvarıp yakardı; Sonunda hazret-i Muhammed'in tertemiz ruhundan imdad erişti ve Yüce Allâh'ın da yardımıyla fetih nasip oldu.

Hemen o saat içinde sadrazamın duasının oku cevabı hedefine isabet etti ve Cenâb-ı Hakk'ın fermanı ile “Ve şüphe yok ki bizim ordumuz, elbette üstündür. (Saffât, 173)” âyetinin sırrı ortaya çıktı. Allâh'ın yardımına mazhar olan askerler Sığevâr kalesini toplarla döve döve din ve devlet düşmanlarının elinden kurtardılar. Düşmanların kanlarını mahvolma arsasına dökerek başlarını da yokluk atının eyerine bağlı olan tasmaya astılar.

Savaş meydanının en iyi at binicileri olan kahraman askerler, fırsattan yararlanarak kaçmaya çalışan lanetli kafirleri de rüzgar gibi koşan ve savaş meydanında ateşler saçan atlarının ayakları altında ezerek akılsız kafalarının taslarından dağ ve çöllerde yaşayan vahşi ve yırtıcı hayvanlarla gökteki kuşlara ziyafet sofraları hazırladılar.

Beyit

O kahraman biniciler, dönen feleği vurmak isteselerdi, o masmavi göğün yüzü kana bulanırdı.

Allah'ın yardımıyla zafer kazanan yiğit askerlerin her biri Merih gibi bir elinde kan döken bir kılıç diğer elinde de kesilmiş başla Müşteri karakterli vezirin huzuruna gelip başlarını yere koydular. Padişahın Utarit gibi olan kâtibi, padişahın emrine uyarak savaşan cesur askerlerin isimlerini güzel kokulu kalemlerle ipek kâğıtlara yazdı. Sadrazam bu kahramanların her birini tatlı sözlerle övdü, cömertliğiyle bağış ve ihsanlarda bulundu ve mertebelerini yükselterek arzularını yerine getirdi. Her zaman üstün gelen cihan padişahından ayrılmanın acısının yakıcılığıyla, sadrazamın bağı gonca gibi kanlı ve gönlü lale gibi dağlanmış ve mahzundu. Fakat hikmet ve maslahat gereği kendini halka gül gibi güleç, mutlu ve neşeli gösterirdi. Her taraftan bu garip ve kıyamet gibi dehşetli fethin haberini işiten isyankârlar, başlarını kaplumbağa gibi kabuklarına çektiler. İnsanlara eziyet vermekten hoşlanan yılan tabiatlı düşmanlar, uğursuz başlarını siyaset taşıyla ezilmesi korkusundan deliklerine geri soktular.

Sadrazam yeni feth edilen kalenin güvenliğinin sağlanması ve tamir edilerek kullanılabilir hale getirilmesi için orduyu bir müddet daha burada oyalayıp Kanunî Sultan Süleyman yaşıyormuş gibi davrandıktan sonra yola çıkmak için hazırlıkları tamamlattı. Ardından da büyük başarı kazanan orduyu gururlu ve yiğit bir şekilde idare ederek sultanın askerlerini, çadırını ve hazinelerini sağ salim bir şekilde saltanat merkezine doğru yola çıkardı. Velhasıl-ı kelam tam tamına kırk sekiz gün boyunca büyük gayret göstererek padişahın öldüğü haberini kendisinden bile gizleyerek sır perdesinde sakladı; uygunsuz haberlerin yayılmasını ustalıkla engelledi. Taptaze bir gül yaprağı gibi olan yüzünün şerefiyle ve alınının akıyla padişahın emaneti olan ordusunu ve hazinesini Osmanlı devletinin çerağı, saadet ve ikbal bağının gülü, İskender tacına ve Hazret-i Süleymân'ın sihirli yüzüğüne sahip, Cem gibi tahta süs veren, Osmanlı ailesinin gözbebeği, zaman ve zeminin arsasında saltanat süren sultanların yüz akı olan padişaha, yani *cihanın âdil sultanı, derya gönüllü, şerefli, tac ve taht sahibi, din ve devletin sığınağı ve makamı gökler kadar yüce olan Osmanlı sultanına yani Kanunî Sultan Süleymân'ın oğlu Selim Han* –Allah onun hilafetini ebedî kılsın, adaletinin ve iyiliğinin eserlerini artırsın- hazretlerine teslim etti. Sultan Selim Hân da sadrazama izzet ve ikramda bulunup kendisine şeref elbiseleri giydirdi, onu kendisine sadrazam atadı. Böylece Sokullu Mehmed Paşa iki büyük sultanın sadrazamı olmak gibi büyük bir şerefe nâil oldu. Bahtlı ve yüce taht sahibi olan genç padişah saltanat tahtına oturup yüzünün güzelliğiyle âlemi aydınlattıktan sonra mehtercilere davul ve kös çaldırarak Osmanlı tahtına çıktığı haberini bütün âleme duyurdu. Padişahın bu haberi öyle yüksek sesle dillendirildi ki âlemin her tarafı bu sesle titredi. Sultanın saltanat çadırının ipleri göklerin kubbesine ve Tuba ağacının dallarına bağlandı; başkaldıranların boyunları ve asilerin başları itaat ipine çekildi. Sultanın saadet kapısı, zalimlerin özür dileyip yüz sürdükleri diğer sultanların da saygı belirterek

öptükleri eşik oldu. Sultan, askerlerini ve halkını emniyete ve huzura kavuşturup onları sonsuz iyilikleriyle koruyup gözeterek şerefli dedelerinin âdetini aynen uyguladı.

5. Çevriyazı Metin⁵

Ve bu kâr-ı hatîrun hutûrına bâ'is ol olmuştur ki merhûm u mağfûrun leh sultân-ı azîmü'ş-şân es-sâkinü fi a'lâ gurafi'l-cinân halîfe-i dîndâr fermân-fermâ-yı âlî-mikdâr pâdişâh-ı gerdûn-şükûh şâhenşâh-ı encûm-gürûhbâlâ-nişîn-i mesned-i hilâfet-i kübrâ sipehsâlar-ı iklim-i 'azamet ü kibriyâ rafi'-i râyât-ı saltanat u cihandârî mazhar-ı âyât-ı feth ü nusret u kâmkârî ve sâhib-kırân-ı sa'âdet-karîn fermân-revâ-yı 'arsa-i zemân ü zemîn sultân-ı eyvân-ı keyvân-rif'at ve hâkân-ı âsumân-menzilet

Kit'a Li-Müellifihi

Cemşîd-i îş ü 'işret ü Dârâ-yı dâd-gîr

Kisrî-i adl ü re'fet ü İskender-i zemân

Sultan-ı şark u garb şehinşâh-ı berr ü bahr

Dârâ-yı dehr şâh Süleymân-ı kâmrân

Eskenehullâhu ferâdise'l-cinân hazretleri kim bâl-i ankâ-yı azamet ü celâl ve şeh-per-i simürg-ı sa'âdet ü ikbâlî mufârik-ı âlem ü aleyânâ sâye salup zemân-ı devlet-i kader-savletlerinde a'dâ-yı bed-cibillet-i dîn ü milletün gerden-i kudretleri giriftâr-ı gill u .....ve pâ-yi istitâ'atleri beste-i ikâl-i nekâl olup zindân-ı hızy ü hızlan içinde bî-mecâl yatlardı.

Li- müellifihi:

Kuhsâra irse şu'le-i şemşîr-i heybeti

Deryâlara atardı özin havfdan peleng

Deryâya düşse sâye-i tığ-ı mehâbeti

Per-tâb iderdi kendüyi sahralara neheng

Zemân bu resme emân bulup mülk ü adl böyle tev'emân olmuşken evâhir-i 'ömr-i azîz ki vakt-i sükûn-i hevâ vü âvân-ı istirâhat-i kuvâdur bir mikdâr ferâğ-ı hâtır ile güzerân itmegiçün bisât-ı ma'delet ve simât-ı semâhatde bezl-i kerem ve bess-i eyâdî vü ni'âm birle raiyyet-perverlik kâ'idesin mer'î tutup hevâ-yı kayd-ı üsârâyı sayd-ı şikâra mübeddel kılmışlar idi. Lâkin hüdâvend-i âlem-penâhun bu tavrın küffâr-ı kec-pindârdan serdâr-ı füccâr-ı Macâr olan la'în-i bed-kirdâr galebe-i za'f-i pîrî ve süstî-i pâ-yı dilîri sebebi ile seyr ü harekete 'adem-i kudretleri olmağa haml eyledi. Ve mel'un-ı nikûn-bahtın birkaç gün darb-ı tığ ü teber [3a] ve hacir [ü] meder başından eksük olup şâhin-i şeş-per kafasına konmamağla mürğ-i hayâl-i muhâl âşiyâne-i dimağına beyza vaz' idüp

⁵ Çalışmamızda Fezâil-i Cihâd'ın Süleymâniye Kütüphanesi Hamidiye 232'de bulunan nüshasının 2b-5b varakları arası kullanılmıştır.

vaktiyle bâc ü harâcın irsâl ü isâlde terâhî ve te'hîr ve tehâvün ü taksîr üzere oldu. Ve gâhî teber-i tenbîh ile başına kakıldıkça siper-i nifâkı çehre-i vifâka çeküp pes perde-i hiyelden hayâl-bazlığa başlamış idi. 'Ahd-i mezbûrda vezir-i mülk ve müşîr-i memleket olan Ali Paşa 'illet-i semen ve sıklet-i beden belâsıyla mûceb-i seyr ü sefer ve münâfî-i huzur-ı hazar olmak havfından suret-i mâcerâyı vukû' üzere pâye-i serîr-i gerdûn-nazîre 'arz itmeden i'râz idüb dâimâ tarîk-i müsâheleye sülûk iderdi. 'Âkıbet bu mihnet-serâ-yı fenadan rihlet zarûrî düşüp râhat-âbâd-ı bekâya irtihâl itdükde ol sadr-ı 'âlî ve müttekâ-yı mesned-i me'âlî ki rütbe-i vezâret-i uzmâ vü menzile-i vekâlet-i kübrâdur cenâb-ı Âsaf-menâb vezîr-i lâ-nazîr bâlâ-nişîn-i bâr-gâh-ı tedbîr umde-i vüzerâ-yı 'izâm-ı sâhib-ihtişâm hülâsa-i etvâr-ı edvâr-ı leyâlî vü eyyâm düstûr-ı dilîr-i âhenîn-bâzû pâşâ-yı dilâver-i kahramân-kahr u Nerîmân-nîrû şemşîr-bâz-ı ma'reke-i darb u harb kemend-endeâz-gerden-keşân-ı şark u garb Âsaf-ı saf-ârâ-yı me'ârik u megâzî hazret-i pâşâ-yı mücâhid u gâzî el-vezîru'l-a'zemu'l-ekrem ve'l-müşîru'l-mu'azzamu'l-mufahham Mehmed Paşâ vefekahullâhu limâ yeşâ hazretlerinün cemâl-icîhân-ârâlarıyla nûr u safâ ve zînet ü ziyâ bulup tedârük-i mühimmât-ı dîn ü devlet ve telâfî-i mu'azzamât-ı umûr-ı mülk ü millete mübâşeret buyuruldukda gur-re-i ahvâl-i husûs-ı mezkûrî mevkîf-ı arz-ı hüdâvendîye îsâl vâkî' oldu. Pâdişâh-ı 'âlem-penâh bu hâlden âgâh olıcak muktezâ-yı gayret-i gazanferî ve cür'et-i İskenderî nihâd-ı şecâ'at-nijâdlarında harekete gelüp ol gündün mukaddimât-ı vezâyif-i cihâd ve cemî' asâkir u ecnâda fermân-ı kazâ-tüvân-ı sultânî cereyân idüp mûceb-i emr-i 'âlî hadem ü haşem ve ashâb u ahzâb ve asâkir-i zafer-yâbdan kim var ise *وَحْشِيرِلسُلَيْمَانُجُوْدُهُ* hasebince zill-i râyet-i hümâyûna muntazım oldılar. Pâşâ-yı 'âlî-cenâb rikâb-ı sa'âdet-intisâb-ı sultânîde baht u devlet gibi kurb-ı mülâzemet üzere tedbîr-i mühimmât-ı leşkeri ve tertîb u rî'âyet-i ra'îyyet-perveri ne ise ber-muktezâ-yı vezâ'if-i vezâret ve müdde'â-yı merâsim-i vekâlet sâhte vü perdâhte kıldıktan sonra telâtum-ı emvâc-ı[3b] deryâ-yı evvâc içre i'lâm-ı nusret-encâm-ı sultânîden seffîne-i ubûra bâdbânlar açılıp terâküm-i silâh u rimâhdan etrâf-ı 'âleme ateşler saçılarak kat'-ı menâzil-i dûr u dirâz ve tayy-ı merâhil-i nesîb u firâzla ser-menzil-i maksûdı muhassım-ı asker-i zafer-rehber ve kubbe-i bârgâhı künbed-i gerdûna hem-ser idüp südde-i sürâdikât-ı ikbâle nîze-i ikâmet nasb olundu.

Beyt

Fürû şûd be-mâhî vü ber şûd be-mâh

În nîze vü kubbe-i bârgâh

Şîrân-ı kârzâr ve pelengân-ı merdüm-şikâr ol gice neyistân-ı nîze vü sinân arasında ârâm idüp mevâkib-i kevâkib ve cünûd-ı şihâb-ı sâkîb şerer-engîz u âteş-endeâz oldukların temâşâ kılurken nâgâh sultân-ı rûz-ı firûz-ı ceng top-ı gerdûn-kûb-ı âfitâbiyle kal'a-i mînâyı feth idüp burc-ı bârû-yı subhgâha 'alemlerin dikdi. Dilâverân-ı cünûd ve kûmât-ı âsûd dahi turdılar cavk cavk hisâr-ı Sıgetvârın etrâfına varup küffâr-ı hezîmet-şîârın boğazların almağa tavk bağladılar. Melâ'în-i hasâret-âyîn kendülerin lücce-i deryâ vü halka-i ejdehâda görüp vücûd-ı bî-sûdları 'arsa-i 'âlemde nâ-bûd olacağı bildiler. Lâkin gayret-i câhiliyye hasebiyle inâdları üzre isrâr idüp bir nice gün ceng ü âşûb ihtiyâr itdiler. Merdân-ı kârzârın berk-i şemşîr-i düşmen-sûzları turmayup hânûmân-ı a'dâya âteş salmada ve şühedâ vü guzât bâzâr-ı fenâda cân virüp cân almada iken nâgâh bârgâh-ı *وَحْشِيرِلسُلَيْمَانُجُوْدُهُ* cenâbından nidâ-yı *رَجِي* sultân-ı kişver-sitân serîr-i saltanat-ı cihândan serâ-perde-i

ravza-i rıdvâna hırâmân oldu ve medâric-i hâkden tâk-ı mağfiret-i Yezdân-ı pâke urûc idüp bezm-i harîfân-ı وَهُمْ فَيَأْتِيَهُمْ فَاذَاتَا مَيُونُ çre mekân buldı. Pes bu haber-i 'azîmu'l-hatardan vezîr-i 'âkil-i ferzâne ve müşîr-i kârdân-ı merdâne salât-ı subh-gâh üzere âgâh olup muvâfık-ı kavî-i hükemâ منطلبلسر محافظا الفشاء hükmünce râz-ı mezkûrî çâr dîvâr-ı anâsırdan hem-hâne-i cân belki cân-ı 'azîzden nihân idüp bu kâr-ı mu'azzamdan 'inâyet-i Bârî yârî ve tevfiik-i ilâhî meded-kârî kılmağičün Cenâb-ı Kâdıyu'l-hâcâte hezâr nâliş u sûzişlerle tazarru' u niyâza âgâz eyledi. Dergâh-ı Mûcibu'd-da'avâtıdan istid'â-yı 'avn ü 'inâyet idüp 'acız u kusûr ve taksîr u fütûrın 'arz kıldı.

Mesnevî Li-Muharririhî

Koyup vech-i niyâzı rûy-ı hâke

Münâcât eyledi Yezdân-ı pâke

[4a]

Ki ey dânen-de-i peydâ vü nihân

Sana peydâ vü pinhân cümle yeksân

Şu hıdmet ki Süleymân oldu me'mûr

Ana yetmez bilirsün tâkat-ı mûr

Elümde nesne gelmez bir hakîrüm

Kapun hânendesî kemter fakîrüm

Beni mahrûm gönderme tapundan

Çü sâ'il nâ-ümîd olmaz kapundan

Bu nâmus u bu genc ü bu sipâhî

Hatâlardan nigehdâr ol ilâhî

Kılıp lutfunla mansûr u muzaffer

Sen eyle feth u firûzı müyesser

Himâyet eyle târâc u telefden

Nigehdâr ol 'adû-yı nâ-halefden

Sebeb kıldun beni şermende kılma

Ser-efrâz eyledün efkende kılma

Müşevveş kalmasun bu emr-i mu'zam

Diger-gûn olmasun ahvâl-i 'âlem

Resûl-i müctebânun hürmetiçün

Cenâb-ı kibriyânun 'izzetiçün

Dem-i 'avn ü 'inâyetdür be-gâyet

'inâyet senden Allâhum 'inâyet

Bu nev'a kıldı çok efgân u zârî

Yetişdi 'âkıbet tevfik-i Bârî

İrişdi feth u nusretler Hudâdan

Mededler rûh-i pâk-i Mustafâdan

Hemân sâ'at sihâm-ı da'vet hedef-i icâbete isâbet idüp be-fermân-ı Kâdir-i Gird-kâr sırr-ı mazmûn-ı *وَإِن جُنَدْنَا لَهُمُ الْعَالِيُونَ* âşikâr oldu. 'Asâkir-i mansûre kal'a-i mezkûreyi döge döge düşmen-i dîn ü devlet elinden istihlâs idüp hûnların 'arsa-i tebâha rîhte ve serlerin fitrak-i fenâya âvîhte kıldıktan sonra şeh-süvârân-ı meydân-ı kin fûrce-i fırsattan âheng-i girîz iden melâ'ini pây-mâl-i havâfir-i bâd-pâyân u sahrâ-neverd ve âb-reftâr u âteş-neberd eyleyüp kâse-i ser-i bî-mangırlarından sibâ' u behâyim-i kûh u sahrâ ve murg-ı hevâya mâide-i ziyâfet müheyyâ vü müretteb kıldılar.

Beyt

Şehsuvârânî ki ger bâ-çerh cestendî be-zed

Surh-ı gerdendî be-hûn rûy-ı sipihr-i lâciverd

Andan dilâverân-ı leşker-i mansûr u muzaffer her birinüñ Mirrîh-sıfat bir elinde tîğ-i hûn-pâş ve bir elinde kesilmiş baş pişgâh-ı vezir-i müşterî-zamîre gelüp ser-ber zemîn itdiler. Ve yoldaşlık iden merdân-ı dilîrûn esâmîsin debîr-i Utârit-nazîr hâme-i müşkîn-rakâm birle ruk'a-i harîre tahrîr idüp envâ-i sehâ vü atâ ve terakkî vü murâd-bahşlıklarla her birine nüvâzişler kıldı. Egerçi firkat-i şâh-ı cihân ve hirkat-i nâr-ı hicrân-ı sultân-ı sâhib-kıran ile gonçe-sıfat bağı hûn ve lâle-veş derûnî tîre vü mahzûn idi. Velâkin ber-muktezâ-yı hikmet ve berâ-yı maslahat halk yüzine kendüyi gül gibi hurrem u handân ve mesrûr-ı şâdmân gösterürdi. Ve bu feth-i garîb [ü] kıyâmet-nehîbi gûş iden gerdân-keşân-ı etrâf u nevâhî başların keşef gibi giribân-ı hamûle çeküp [4b] a'dâ-yı ef'î-nijâd u müzî-nihâd ser-i bî-devletlerin kûfte-i seng-i siyâset olmak havfından sürâh-ı kemûne ser-nigûn itdiler. Ve bir niçe gün dahi tedârük-i mülk-i nev-feth için mahall-i ma'hûdda âsâyış idüp tılsımât-ı tedbîrle dîvân-ı Süleymânı zabt üzre kal'a-i merkûmenün rahne vü sülmesin sedd ü islâha istihdâm itdükden sonra raht-ı rahîl bağlayup devlet-i sa'âdet ü mehâbet ve sarâmet-i sıhhat ü selâmet üzre asâkir u hazâyin-i hüsrevânî ve bâr u bengâh-ı bârgâh-ı sultânî birle der-i devlet-i verâset-penâh mülk-i saltanat savbına 'avdet-i hümâyûn gösterüp el-kıssa kırk sekiz gün temâm cedd ü ihtimâmla sırr-ı mezkûrî nihân-hâne-i hafâda ihfâ idüp perde-i râzdan taşra nağme-i nâ-sâz düşürmedin gül-berg-i ter ü tâze gibi yüzi suyıla emâneti dergâh-ı gerdûn-dest-gâh-ı sultânî ve bâr-gâh-ı felek-iştibâh-ı hâkânî çerâğ-ı rûşen-handân-ı devlet ve nihâl-i gülşen-i ikbâl ü sa'âdet tâcdâr-ı İskender-âyîn taht-nişîn-i Süleymân-nigîn u Cem-tezyîn nûr-ı dîde-i düdmân-ı âl-i 'Osmân âb-ı rûy-ı selâtin-i 'arsa-i zemîn ü zemân

Li-Müellifihi

Hüdâvend-i cihân sultân-ı âdil şâh-ı deryâ-dil

Ser-efrâz u serîr-efrûz-ı tâc u taht-ı sultânî

Penâh-ı dîn u devlet pâdişâh-ı âsmân-rif'at

Cenâb-ı şeh Selîm bin Süleymân Hân-ı 'Osmânî

Halledallâhu te'âlâ eyyâme hilâfetihi ve efâze 'ale'l-âlemîne âsâre birrihi ve ma'deletihi savbına teslim itdükde teşrîf-i hil'at-i i'zâz u ikrâm ve iclâl ü i'zâm ve tevkîr u ihtirâm birle ser-efrâz olup menşûr-i vezâret-i iki sultân-ı 'azîmü's-şânın tevkî' u tuğrâ-yı kabul u ikbâliyle zînet buldı. Ve sultân-ı civân-baht-ı âsumân-taht bâlâ-yı çâr-baş-ı devlet ve serîr-i saltanatda temekkün bulup cemâl-i cihân-tâbı rûşenî-bahş-ı çerâğ-ı âfitâb olıcak hemân südde-i dergâh-ı 'âlem-penâhdan velvele-i tabl ve nakâre-i mehteri ve gulgule-i kûs-ı ikbâl-i İskenderi 'arsa-i 'âleme zelzele bıraktı. Ve sıyt ü sadâ-yı ra'd-âsâ-yı nevbet-i şâhî endâm-ı âsumâne lerzeler bıraktı. Tınâb-ı bârgâh-ı câh u celâl ve sâyebân-ı sa'âdet ü ikbâl şâh-ı şecere-i tûbâ vü kungure-i kasr-ı mînâya bağlanup rikâb-ı gerdan-keşân-ı cihân u ser-firâzân-ı zemân tavk-ı tâ'at ..... 'ubûdiyyetine geçdi. Südde-i sa'âdeti secde-gâh-ı cibâh-ı cebbârân ve âsitâne-i devleti bûsegâh-ı şifâh-ı cihândârân olup sipâh u ra'iyeti sâhat-i emn ü emânda vüfûr-ı bezl-i ihsân-ı bî-imtinân ile [5a] mer'î kılup ifâza-i in'âm-ı 'âm itmede ihyâ-yı sünnet-i âbâ-yı kirâm u ecdâd-ı 'izâmı kâ'idesin icrâ eyledi.

Kaynakça

- Arslantürk, H. Ahmet-G. Börekçi (2012). Feridun Ahmed Bey, Nüzhât-i Esrarül-Ahyar Der-Sefer-i Sigetvar: Sultan Süleyman'ın Son Seferi. İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları.
- Arslantürk; H. Ahmet- M. Kaçar (2012). Merâhî'nin Fetihnâme-i Sigetvar'ı, Kanuni'nin Son Seferinin Şiirsel Anlatımı. İstanbul: Okur Kitaplığı.
- Demireğen, Ahmet Kerim (2006).Kanuni Sultan Süleyman'ın Sigetvar Seferi (Hazırlıklar ve Fetih). Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi.
- Eravcı, H. Mustafa (2010). "Gelibolulu Mustafa Ali ve Heft Meclisi Adlı Eseri". Tarih Okulu (4). 1-16.
- Güleşen, Füsün. "Burçların Minyatür olarak çalışılması". [www.http://fusungulesen.blogspot.com.tr/2011/07/burclar.html](http://fusungulesen.blogspot.com.tr/2011/07/burclar.html) (ET: 01.04.2015)
- Kararmaz, Meryem (1996). Heft Dâstân Adlı Eserin Tahkiki, Transkripsiyonu ve Tahlili. Yüksek Lisans Tezi. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal.
- Koşik, Halil Sercan (2014). "Baki'nin Arapçadan Tercüme Mensur Bir Eseri: Feza'il-i Mekke Yahut el-İ'lam bi-A'lami Beledillahi'l-Haram Tercümesi". Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi (10):131-148.
- Küçük, Sabahattin (1994). Bâkî Dîvânı-Tenkitli Basım. Ankara: TDK Yayınları.
- Naç, Kübra (2013). Âgehî'nin Fetihnâme-i Kal'a-i Sigetvar'ı (İnceleme-Metin). Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Fatih Üniversitesi.
- Özcan, Nurgül, Kübra Naç (2012). "Âgehî'nin Fetih-nâme-i Kal'a-i Sigetvâr'ı". Akademik Araştırmalar Dergisi (14-53): 121-134.
- Şentürk, A. Atilla (1994). "Osmanlı Edebiyatında Felekler, Seyyâre ve Sâbiteler (Burçlar)".Türk Dünyası Araştırmaları (90): 31-180.

